

Щирий Г.Л.
аспірант,
Університет митної справи та фінансів

Shchyryi Hlib
University of Customs and Finance

ПОТЕНЦІАЛ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ФОРМУВАННІ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ

POTENTIAL OF EXCISE TAXATION IN FORMATION OF BUDGET RESOURCES

Наявність бюджетних ресурсів є невід'ємною умовою належного виконання державою та органам місцевого самоврядування визначених функцій і завдань суспільного розвитку. Суттєва роль у формуванні ресурсів державного бюджету та місцевих бюджетів України належить акцизному оподаткуванню. У статті визначено сутнісні характеристики потенціалу акцизного оподаткування і взаємозв'язок між його потенційними можливостями та формуванням бюджетних ресурсів у сучасних умовах. Проаналізовано теоретичні засади взаємозв'язку понять: фінансові ресурси, фінансовий потенціал, бюджетні ресурси. Визначено поняття «потенціал акцизного оподаткування». Показано, що потенціал акцизного оподаткування діалектично взаємопов'язаний з бюджетними ресурсами та найповніше розкривається у системній єдності фіскального, регулятивного, соціального, екологічного потенціалів. Окреслено окремі фактори, що впливають на зміцнення та реалізацію потенціалу акцизного оподаткування. Визначено його роль у пом'якшенні дисбалансів при формуванні бюджетних ресурсів.

Ключові слова: акциз, потенціал акцизного оподаткування, бюджетні ресурси, доходи бюджету, державний бюджет, місцеві бюджети, бюджетні дисбаланси.

The availability of budgetary resources is an essential condition for certain functions and tasks of social development proper performance by the state and local self-government bodies. Excise taxes play a significant role in the state and local budgets of Ukraine resources formation process. Their role is especially increasing in the conditions of instability, destructive consequences of the war, destruction of infrastructure, growing need for social and investment allocations from the budget. And this leads to the debt burden increase and deepening budget imbalances. The purpose of the article is to determine the excise taxation potential essential characteristics and identify the relationship between its total potential and the budgetary resources formation in modern conditions. Interpretation of concepts is analyzed: financial potential, financial resources, budget resources. The concept of "the potential of excise taxation" is defined. It is shown that the potential of excise taxation is dialectically connected with budgetary resources and is most fully revealed in the systemic unity of fiscal, regulatory, social, environmental potential. Factors influencing the strengthening and realization of the excise taxation potential are outlined. Budget imbalances in absolute and relative terms are characterized. The role of the excise taxation potential in softening imbalances in process of budgetary resources formation has been identified. It is concluded that in order to strengthen and fully reveal the potential of excise taxation in the formation of budgetary resources, measures of state financial regulation are important, which will reduce the vulnerability of the fiscal system to endogenous and exogenous factors. Assessment of budget imbalances caused by insufficient disclosure of the potential of excise taxation should be carried out taking into account the temporal, territorial and institutional aspects. The importance of taking into account subjective factors regarding the realization of the potential of excise taxation in the formation of budgetary resources is noted.

Key words: excise tax, potential of excise taxation, budget resources, budget revenues, state budget, local budgets, budget imbalances.

Постановка проблеми. Податкова система кожної країни формується з урахуванням національних особливостей та водночас – наукових підходів і дотриманням на їх основі загально-

встановлених стандартів для забезпечення стабільності публічних фінансів та стимулювання суспільного розвитку. У системі податків на споживання вагоме місце посідають акцизи, частка

яких у податкових надходженнях до зведеного бюджету України впродовж останніх років більше п'ятдесяти відсотків. Акцизне оподаткування, забезпечуючи акумулювання такої значної частки бюджетних ресурсів набуває особливого значення в умовах соціально-економічної нестабільності, обумовленої впливом екзогенних та ендегенних факторів.

Необхідність вирішення проблеми зростання бюджетних ресурсів та існування таких негативних явищ як бюджетні дисбаланси, ухилення від оподаткування (у всіх його проявах) потребує посилення уваги до теоретичних підвалин потенціалу акцизного оподаткування у формуванні бюджетних ресурсів та обґрунтування напрямів його посилення і найповнішої реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематиці розвитку теоретичних засад зміцнення та реалізації податкового потенціалу, обґрунтування його принципів, посиленню ролі у формуванні бюджетних ресурсів, напрями підвищення ефективності бюджетно-податкової, акцизної політики розглядаються у працях В. Андрущенка, А. Сміта, А. Лаффера Л. Демиденко, Дж. Делонга, В. Коротун, Г. Кучер, А. Крисоватого, І. Лютого, Л. Лисяк, В. Макогон, В. Мельника, В. Опаріна, М. Пасічного, О. Портної, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших, використання інструментів податкової політики для обмеження споживання шкідливих підакцизних товарів – у праці Ф. Челоупка, А. Юреклі, Дж. Фонга.

Водночас, потребують поглиблення наукового доробку теоретичні питання визначення сутності потенціалу акцизного оподаткування у системі формування ресурсів бюджетів, посилення його ролі у забезпеченні стабільності формування бюджетних ресурсів, які залишаються актуальними на сучасному етапі розвитку суспільних фінансів. Успішна практична реалізація потенціалу податкової складової формування бюджетних ресурсів держави та її адміністративно-територіальних утворень потребує подальшого розвитку теоретичних підходів відповідно до надбань фінансової науки.

Мета статті: визначення сутнісних характеристик потенціалу акцизного оподаткування і виявлення теоретичних і практичних засад взаємозв'язку між його потенційними можли-

востями розширення та формуванням бюджетних ресурсів у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Детермінантою суспільною розвитку є фінансовий потенціал держави та фінансові ресурси, дефіцит яких приводить до послаблення ролі держави у прогресивному суспільному розвитку. Кардинальні трансформації ролі держави і розширення її функцій у процесі еволюції суспільства визначили широкі можливості задіяння фінансового потенціалу, особливості та обсяги формування фінансових ресурсів, зокрема публічних.

Стосовно сутності потенціалу О.В. Портна зазначає, що він «імпліцитно включає в своє визначення відношення до результату своєї реалізації», відтак виникають нові можливості у пізнанні його сутності [9, с. 70]. Аналіз та узагальнення різних підходів до визначення фінансового потенціалу загалом дозволяє вченим виокремити такі підходи: результативний, ресурсний, відтворювальний, факторний, комбінований, екстремальний та ряд інших [9, с. 20].

Узагальнення значної кількості теоретичних напрацювань щодо тлумачення сутності фінансового потенціалу надає можливість визначити його характерні властивості, зокрема здатність виступати:

- основою процесу розвитку;
- можливістю до використання/руху ресурсів/ коштів;
- резервом для підтримки та захисту від впливу ризиків;
- результатом економічних відносин у просторі та часі;
- об'єктом управління.

Залежно від кількісного та якісного стану, динаміки фінансових активів формується фінансовий потенціал центральних та місцевих органів влади, який постійно змінюється у часі: накопичується, зміцнюється і витрачається/реалізується.

Фінансовий потенціал тісно пов'язаний з фінансовими ресурсами, він є підґрунтям їх формування і нарощення. Від фінансових ресурсів держави, відтак, її можливостей, залежить повнота і ефективність надання суспільних благ і послуг, узгодження інтересів держави та суб'єктів економіки.

Г.В. Кучер визначає фінансові ресурси, як «...фінансові активи, формування, використання та рух яких спрямовано на забезпечення

потреб у фінансуванні державних функцій, повноважень, фінансово-економічної діяльності в обсягах, достатніх для досягнення поставлених цілей і завдань, є необхідною умовою та відображають сукупність фінансово-економічних відносин і взємозв'язків щодо формування, використання й нарощування фінансового потенціалу розвитку» [4, с. 30].

У складі фінансових ресурсів виокремлюють фінансові ресурси державних (централізовані фінансові ресурси) і місцевих (децентралізовані фінансові ресурси) бюджетів. У цьому контексті слід зазначити, що через систему публічних фінансів, як основної ланки фінансової системи країни, перерозподіляється близько половини ВВП. Фінансові ресурси, відображаючи економічні відносини між суб'єктами економіки і державою у процесі перерозподілу ВВП, набувають форми бюджетних ресурсів. Сучасні підходи науковців процес формування бюджетних ресурсів розглядають як необхідну умову ефективного виконання державою суспільно необхідних функцій та складову суспільного розвитку. У цьому контексті на центральному та місцевому рівнях управління формуються фонди грошових коштів – бюджети. Бюджет відображає економічні відносини щодо акумуляції коштів та забезпечення суспільно-необхідних (колективних) потреб. Загалом функціонування та розвиток фінансової бази органів влади різних рівнів є підґрунтям належного виконання ними повноважень.

Достатність і стабільність бюджетних ресурсів держави та органів місцевого самоврядування значною мірою залежить від організації їх формування, злагоженості та ефективності функціонування податкової системи, а також адекватності використання надбань фінансової теорії у практичних реаліях.

Величина бюджетних ресурсів держави формується за рахунок різних джерел, водночас, їх основною складовою є податкові надходження. При цьому величина податкової складової формування бюджетних ресурсів має бути узгоджена/співставлена з обсягом загальних видатків бюджету та «потенційним фіскальним ефектом економічно виправданого державного запозичення», що свідчить про діалектичне поєднання боргових інструментів і оподаткування [10]. Враховуючи, що акцизне оподаткування здійснює забезпечення податкового фінансу-

вання суспільних потреб, використання його потенційних резервів/можливостей може бути розширеним, враховуючи стадію економічного циклу.

Акцизне оподаткування є складовою непрямого оподаткування, зокрема податків на споживання. І. Чугунов і О. Жукевич визначають непряме оподаткування одним з основних інструментів бюджетно-податкової політики та окреслюють його вагому фіскальну роль у формуванні бюджетних ресурсів, відмічають здатність податків на споживання впливати на обсяг виробництва товарів, надання послуг, обмежувати споживання певних видів товарів [11, с. 62]. Таким чином, акцизне оподаткування має значний регуляторний потенціал та потужний фіскальний потенціал.

Водночас, окрім значного фіскального й регуляторного потенціалу, акцизного оподаткування слід виокремити його важливу соціальну роль у аспекті можливої мінімізації споживання шкідливих товарів (насамперед алкоголю та виробів із тютюна, його замінників). Мова йде про знаходження балансу між наповненням державного та місцевих бюджетів і станом громадського здоров'я, власне – задіяння соціального потенціалу акцизного оподаткування.

Іншою важливою складовою потенціалу акцизного оподаткування вважаємо екологічний потенціал. Саме акцизи на паливо можна вважати неявними платежами за викиди вуглецю, адже податкові зобов'язання зростають відповідно/пропорційно обсягам споживання окремих видів палива. Потенційна можливість цього акцизу полягає у розширенні податкової бази за рахунок оподаткування всіх видів палива, що видобувається в країні. На думку фахівців, впровадження акцизів на паливо у більшості країн дозволить узгоджувати використання ряду корисних копалин з наслідками для змін клімату (зумовленими викидами вуглецю) [12; 13]. Водночас, слід зазначити, що ПДВ та акцизні податки враховані у ціні палива, отже ставки акцизного податку доцільно використовувати як інструменти регулювання цін на нього (зниження/підвищення цін) та стимулювання інвестицій, відтак реалізувати регуляторний потенціал акцизного оподаткування.

Потенціал акцизного оподаткування – це сукупність фінансових ресурсів із різних джерел, які підлягають мобілізації для формування

бюджетних ресурсів завдяки законодавчо встановленому механізму оподаткування та незадіяні кошти, резерви і ресурси, які можуть бути мобілізовані для окресленої мети за умови вставлення відповідних інституційних, просторових та часових обмежень.

Змістовне наповнення поняття «потенціал акцизного оподаткування» дозволяє розширити його місце та роль у системі формування бюджетних ресурсів. Таким чином, потенціал акцизного оподаткування діалектично взаємопов'язаний з бюджетними ресурсами та найповніше розкривається у системній єдності фіскального, регулятивного, соціального, екологічного потенціалів.

В Україні на першому місці щодо формування бюджетних ресурсів за рахунок непрямих податків (податків на споживання) займають податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний податок, основна частина яких акумулюється у державному бюджеті. З 2015 року до місцевих бюджетів (бюджетів об'єднаних територіальних громад та міських бюджетів) здійснюється зарахування акцизного податку з роздрібного продажу підакцизних товарів. Потенціал цього податку реалізується недостатньо, надходження є нестабільними і складають: в 2015 році 7,68 млрд грн.; в 2016 році – 11,36 млрд грн.; в 2017 році – 6,0 млрд грн.; в 2018 році – 5,89 млрд грн.; в 2019 році – 6,32 млрд грн і в 2020 році – 7,17 млрд грн. Середньорічні темпи росту акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів складають 98,9%. Низькою є і питома вага надходжень у доходах місцевих бюджетів, яка коливається від 3,18 % (найбільший показник, 2016 рік) до 1,05% (найнижчий показник, 2017 рік), що свідчить про їх незначну роль у формуванні бюджетних ресурсів територіальних громад та міських бюджетів (табл. 1).

Загалом аналіз обсягу та структури надходжень акцизного податку до державного і місцевих бюджетів в Україні впродовж 2015–2020 років свідчить, що фіскальний потенціал системи акцизного оподаткування навіть за доволі обмеженого переліку підакцизних товарів (згідно Податкового кодексу України, у складі підакцизних товарів: пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, тютюн та рідини, що використовуються в електронних сигаретах, пальне – бензин, дизпаливо, скрапленний газ [6]) є вагомим у формуванні бюджетних ресурсів.

Враховуючи, що, загострення впливу негативних чинників та кризовий стан економіки не дозволяють у повній мірі використати потенціал прямого оподаткування, необхідно вживати заходи щодо зміцнення та ефективної реалізації податкового потенціалу акцизного оподаткування у формуванні бюджетних ресурсів та забезпеченні суспільного прогресу. Першочерговим є виведення із нелегального обороту деяких підакцизних товарів, враховуючи, що потенціал акцизного оподаткування є вагомим – частка акцизних податків у доходах зведеного бюджету України (ЗБУ) останні роки перевищує 10% (див. табл.). Водночас важливим є посилення державного контролю за виробництвом, обігом підакцизних товарів, забезпечення повноти сплати акцизів. Дані таблиці показують, що частка акцизних податків у ВВП до 2016 року зростала (4,3% у ВВП – максимальне значення за аналізований період), після почала знижуватися і в 2020 році становила 11,2%. Подібна тенденція спостерігалася і стосовно частки акцизних податків у доходах зведеного бюджету України: зростання до 2016 року до 4,1% і зниження у наступні роки: до 3,7% в 2018 р., 3,5% в 2019 році, до 3,7% в 2020 році. Частка акцизних податків у ВВП впродовж 2011–2020 років знаходиться в інтервалі 2,5% (мінімальне зна-

Таблиця 1

Частка надходжень від акцизних податків у бюджеті та у ВВП в Україні

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Частка акцизних податків у доходах зведеного бюджету, %	8,6	8,3	9,9	10,9	13,0	11,9	11,2	10,6	11,2
Частка акцизних податків у доходах місцевих бюджетів, %	-	-	-	2,61	3,18	1,20	1,05	1,13	1,52
Частка акцизних податків у ВВП, %	2,6	2,4	2,8	3,6	4,3	4,1	3,7	3,5	3,7

Джерело: розраховано за офіційними даними Державної служби статистики України. та Державної казначейської служби України [2]

чення, 2011 рік) – 4,3% (максимальне значення, 2016 рік).

Підвищення ефективності реалізації потенціалу акцизного оподаткування є надзвичайно важливим з огляду на посилення ступеня фінансової вразливості бюджетної системи і бюджетної сфери України, зростання бюджетних дисбалансів. Проблематика причин виникнення ступеня фінансової вразливості, зокрема бюджетної сфери, бюджетних дисбалансів на сучасному етапі розвитку країн світу знаходиться у фокусі уваги вчених та урядів. У цьому аспекті актуальним постає питання пом'якшення бюджетних дисбалансів, навіть відновлення бюджетної рівноваги, використовуючи потенціал акцизного оподаткування.

Поняття бюджетний дисбаланс та податково-бюджетний дисбаланс є складовими більш широкої економічної категорії – фінансовий дисбаланс та за своєю суттю віддзеркалюють порушення у бюджетно-податкових відносинах внаслідок їх стійкої деформації та відповідно – дефіцит грошових потоків у поєднанні формування бюджетних ресурсів.

Узагальнення наукових підходів щодо природи податково-бюджетних дисбалансів дозволяє їх характеризувати в абсолютному (кількісна невідповідність між видатковою та дохідною частинами державного чи місцевих бюджетів, так званих розривів між податковими надходженнями і видатками) та у відносному проявах (диспропорційність/невідповідність структури видаткової та дохідної частин державного чи місцевих бюджетів). Отже, до виникнення податково-бюджетних дисбалансів спричиняють викривлення фінансових відносин у публічній сфері та відповідно так званих розривів у русі грошових потоків у процесі оподаткування, розподілу податкових надходжень між органами влади, фінансовому вирівнюванню, кредитуванню, реалізації трансфертних відносин між бюджетами, субсидуванню тощо. Виникнення глибоких та тривалих податково-бюджетних дисбалансів свідчить про недосконалість бюджетно-податкової політики, насамперед, порушення бюджетних правил щодо обмеження частки дефіциту та державного боргу у ВВП. Внаслідок цього реалізація потенціалу акцизного оподаткування сприятиме збільшенню податкової компоненти у формуванні бюджетних ресурсів.

Бюджетні дисбаланси особливо проявилися в Україні з 2014 року, водночас особливої гостроти це явище набуло в період пандемії коронавірусу на фоні падіння економіки, звуження податкової бази, відтак зростання державного боргу. Враховуючи, що податкові надходження є домінуючими у структурі доходів бюджетів в умовах ринкових відносин, саме вони є інструментами забезпечення держави та адміністративно-територіальних утворень необхідними коштами для виконання функцій та зобов'язань.

Для посилення та найбільш повного розкриття потенціалу акцизного оподаткування важливими є заходи державного фінансового регулювання, що сприятимуть зниженню вразливості бюджетно-податкової системи від ендогенних та екзогенних чинників за сприятливого інституційного середовища/клімату на окресленому часовому інтервалі.

Таким чином, оцінку бюджетних дисбалансів, спричинених недостатнім розкриттям потенціалу акцизного оподаткування доцільно здійснювати з урахуванням часового, територіального, інституційного аспектів. Важливо враховувати також суб'єктивні чинники, зокрема, якість та своєчасність регуляторних впливів, їх дієвість, оцінювання наслідків, податкова дисципліна, рівень корупції тощо. На сьогодні бюджетно-податкова політика в Україні у сфері акцизного оподаткування має одночасно забезпечувати зростання надходжень до державного і місцевих бюджетів і при цьому сприяти обмеженню/зниженню незаконного виробництва й обігу підакцизних товарів [5].

Ефективне регулювання доходів і видатків державного та місцевих бюджетів здатне певним чином згладжувати/попереджувати, пом'якшувати або знижувати прояви бюджетно-податкових дисбалансів. При цьому реалізація заходів бюджетного регулювання має визначатись з урахуванням циклічності динаміки економіки та рівня стійкості системи державних фінансів [1].

У наукових публікаціях непоодинокі пропозиції щодо збільшення фіскальної ролі акцизного оподаткування стосуються підвищення ставок акцизних податків одночасно із зміцненням бази оподаткування шляхом розширення переліку підакцизних товарів. Так, К.М. Роменська вважає, що розширення переліку підакцизних товарів доцільно, виходячи

з необхідності збереження здоров'я нації та інших соціальних цінностей в умовах ліквідації небажаних наслідків поточної ситуації із пандемією COVID-19 [9].

Загалом підтримуємо ці пропозиції, водночас, додаткових досліджень потребують аспекти платоспроможності, оцінки обсягів споживання, зростання рівня цін, інфляції тощо. За інших рівних умов розширення переліку підакцизних товарів за рахунок оподаткування серед існуючих найбільш шкідливих для здоров'я соціуму сприятиме розширенню потенціалу формування бюджетних ресурсів та більш повному задіянню сукупності фіскального, регуляторного і соціального потенціалів акцизного оподаткування.

Відповідно до Звіту Всесвітньої організації охорони здоров'я, величезний фіскальний потенціал має в Україні оподаткування підсолоджених цукром напоїв (ПЦН) (біля 20% від їх ціни), завдяки впровадженню якого збільшаться податкові надходження (на 1%) та знизиться споживання (максимум на 21%) [7]. Слід зазначити, що хвороби, пов'язані з надлишковим споживанням цукру та продукції з його значним вмістом, зокрема цукровий діабет вважається чумою сучасного світу, адже від нього щорічно помирає більше людей, ніж від туберкульозу, малярії та СНІДу разом. При цьому, за даними Міжнародної федерації діабету, витрати на охорону здоров'я у світі, обумовлені цукровим діабетом у людей віком 20–79 років склали в 2006 році 232 млрд доларів, а в 2017 році вже 727 млрд доларів.

Виходячи із стратегічних потреб суспільства та беручи до уваги домінуюче фіскальне призначення податків, першочерговою метою податкового регулювання є забезпечення державного/місцевих бюджетів податковими надходженнями, які відповідають плановим показникам і необхідні для фінансування вагомих суспільству видатків. У стратегії податкового регулювання така мета має бути пріоритетною та включає забезпечення державного бюджету та місцевих бюджетів податковими надходженнями, виходячи із суспільних потреб; зменшення тіньової економіки, за рахунок покращення сплати податків і зборів на базі побудови оптимального оподаткування їх платників; збільшення частки податків у бюджетних доходах, не допускаючи надмірного

податкового навантаження; зміцнення державних фінансів за рахунок збільшення податкових надходжень; удосконалення структури системи оподаткування, підвищення рівня сплати бюджетоутворюючих податків, досягнення фіскальної збалансованості, подолання бюджетно-податкових дисбалансів та досягнення макроекономічної стабілізації.

Водночас, динаміка змін у структурі витрат домогосподарств в Україні наглядно демонструє, що формування бюджетних ресурсів значно залежить від споживчого попиту на ті чи інші товари. Враховуючи, що податки на споживання, до яких відносяться акцизи, спричиняють до зростання цін, ймовірність виникнення бюджетно-податкових дисбалансів посилюється, що у свою чергу потребує посилення коригуючих заходів ситуації дієвими засобами бюджетно-податкової політики [3].

Вагоме значення має формування належних інституційних умов щодо реалізації потенціалу акцизного оподаткування в Україні, зокрема зміцнення інституту довіри між усіма зацікавленими особами: державою, органами місцевого самоврядування, населенням. Цьому сприятиме налагодження «перманентного суспільного діалогу», як умови результативної дискусії [10].

Серед інших заходів, важливо підтримувати баланс між регулятивним, фіскальним, соціальним та екологічним потенціалами акцизного оподаткування.

Висновки. Проаналізувавши сучасний стан системи непрямого оподаткування в Україні слід констатувати, що податки на споживання мають надзвичайно потужний фіскальний і регулюючий потенціал, проте його необхідно розкривати та вдосконалювати. За сучасних умов вагомим значенням набуває розкриття та задіяння соціального та екологічного потенціалу акцизного оподаткування. Для посилення та найбільш повного розкриття потенціалу акцизного оподаткування у формуванні бюджетних ресурсів важливими є заходи державного фінансового регулювання, що сприятимуть зниженню вразливості бюджетно-податкової системи від ендегенних та екзогенних чинників.

Пасивна бюджетно-податкова політика за складних сучасних умов функціонування бюджетної та податкової систем країни може

спричинити до значного зниження рівня використання/реалізації сукупного потенціалу акцизного оподаткування, що матиме негативні наслідки деструктивного впливу на суспільний розвиток.

Реалізація дієвої політики формування бюджетних ресурсів значно залежить від можливості виявлення та кількісної оцінки впливу дисбалансів на їх обсяги у бюджетній сфері, планування, розподіл у поточному та середньостроковому періоді, обсяг і якість виконання державою та органами місцевого самоврядування функцій, вплив на соціально-економічний розвиток загалом. Оцінку бюджетних дисбалансів, спричинених недостатнім розкриттям потенціалу акцизного оподаткування доцільно

здійснювати з урахуванням часового, територіального, інституційного аспектів.

Слід усвідомити важливість врахування суб'єктивних чинників щодо реалізації потенціалу акцизного оподаткування у формуванні бюджетних ресурсів. Необхідно розширювати співпрацю податкових органів та інших зацікавлених сторін шляхом постійного конструктивного суспільного діалогу, можливість врахування/узгодження їх інтересів у результаті обговорення ключових питань формування та реалізації потенціалу акцизного оподаткування. Важливим аспектом є забезпечення гнучкості та адаптивності системи непрямих оподаткування до інтересів домогосподарств, підприємств, держави, що стане перспективою подальших досліджень.

Список літератури:

1. Budget policy of social development / Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. General editorship Chugunov I. Tallinn. 2018. 348 p.
2. Звітність про виконання бюджетів. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення: 01.02.2022).
3. Качула С.В., Щирий Г.Л. Адміністрування акцизного оподаткування в Україні: сутність та перспективи розвитку. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 3(114), ч. 2. С. 89–96. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-3-39>.
4. Кучер Г.В. Державні фінансові ресурси. Київ : КНТЕУ, 2018. 608 с.
5. Лисяк Л.В., Щирий Г.Л. Акцизне оподаткування у системі непрямих оподаткування в Україні. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 36(1). С. 229–236. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1219792>.
6. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
7. Потенціал податків на підсолоджені цукром напої в Україні: оцінка наслідків запровадження акцизного податку на підсолоджені цукром напої на ціну, обсяг споживання та доходи від податків. ВООЗ. Європейське регіональне бюро. 2021-10-12T07:10:03Z. *Копенгаген*. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/346227>.
8. Портна О.В. Формування та реалізація сукупного фінансового потенціалу України. Харків : ФОП Лібуркіна, 2017. 420 с.
9. Роменська К. Формування бюджетних потоків за результатами акцизного оподаткування в Україні. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 3. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.090>.
10. Сідельникова Л.П. Системні детермінанти податків на споживання у формуванні доходів бюджету. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 35. С. 411–418. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure35-65>.
11. Чугунов І.Я., Жукевич О.М. Непряме оподаткування в системі регулювання. *Економічний часопис XXI*. 2014. № 1–2(1). С. 61–64.
12. The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD): Consumption Tax Trends 2020. VAT/GST and Excise Rates, Trends and Policy Issues. URL: <https://www.oecdilibrary.org/sites/152def2den/index.html?itemId=/content/publication/152def2d-en> (accessed 27 September 2021).
13. OECD (2021). Taxing Energy Use for Sustainable Development: Opportunities for Energy Tax and Subsidy Reform in Selected Developing and Emerging Economies, OECD, Paris. Available at: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-energy-use-for-sustainable-development.htm>.

References:

1. Chugunov I. (ed.), Kaneva T., Pasichnyi M. (2018) Budget policy of social development. Tallinn, Estonia, 348 p.
2. Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy (2013–2022). Zvitnist pro vykonannya biudzhativ [Budget Execution Reporting]. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogobyudzhetu> (accessed 02 February 2022). (in Ukrainian)
3. Kachula S.V., Shchirij G.L. (2020) Administruvannja akciznogo opodatkuwannja v Ukraini: sutnist' ta perspektivi rozvitku [Administration of excise taxation in Ukraine: essence and prospects of development. State and regions]. *Derzhava ta regiony. Series: Economics and Entrepreneurship*, vol. 3(114), pp. 89–96. (in Ukrainian)
4. Kucher H.V. (2018) Derzhavni finansovi resursy [Public financial resources]. Kyiv: KNTEU. (in Ukrainian)

5. Lisjak L.V., Shchirij G.L. (2018). Akcizne opodatkuvannja u sistemi neprjamogo opodatkuvannja v Ukraini [Excise taxation in the system of indirect taxation in Ukraine]. *Ekonomichnij visnik universitetu*, vol. 36 (1), pp. 229–236. (in Ukrainian)
6. Podatkovij kodeks Ukraïni. Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI [Tax Code of Ukraine. The law of Ukraine from December, 02, 2010 № 2755-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (in Ukrainian)
7. Vsesvitnia orhanizatsiia okhorony zdorovia (2021). Potentsial podatkiv na pidsolodzeni tsukrom napoi v Ukraini: otsinka naslidkiv zaprovadzhennia aktyznoho podatku na pidsolodzeni tsukrom napoi na tsinu, obsiah spozhyvannia ta dokhody vid podatkov [Potential of sugar-sweetened beverage taxes in Ukraine: assessment of the consequences of the introduction of excise duty on sugar-sweetened beverages on price, consumption and tax revenues]. Yevropeiske rehionalne biuro. 2021-10-12T07:10:03Z/ Kopenhahen. (in Ukrainian)
8. Portna O.V. (2017). Formuvannia ta realizatsiia sukupnoho finansovoho potentsialu Ukrainy [Formation and realization of the total financial potential of Ukraine]. Kharkiv: FOP Liburkina. (in Ukrainian)
9. Romenska K. (2021) Formuvannia biudzhetykh potokiv za rezultatamy aktyznoho opodatkuvannia v Ukraini [Formation of budget flows based on the results of excise taxation in Ukraine]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 31(3), pp. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.090>. (in Ukrainian)
10. Sidelnikova L.P. (2019). Systemni determinanty podatkov na spozhyvannia u formuvanni dokhodiv biudzhetu [Systemic determinants of consumption taxes in the formation of budget revenues]. *Infrastruktura rynku*, vol. 35, pp. 411–418. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct35-65>. (in Ukrainian)
11. Chugunov I.Ja., Zhukevich O.M. (2014) Neprjame opodatkuvannja v sistemi reguljuvannja [Indirect taxation in the regulatory system]. *Ekonomichnyi chasopys XXI*, vol. 1–2(1), pp. 61–64. (in Ukrainian)
12. The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD): Consumption Tax Trends 2020. VAT/GST and Excise Rates, Trends and Policy Issues. Available at: <https://www.oecdilibrary.org/sites/152def2den/index.html?itemId=/content/publication/152def2d-en> (accessed 27 October 2021)
13. OECD (2021). Taxing Energy Use for Sustainable Development: Opportunities for Energy Tax and Subsidy Reform in Selected Developing and Emerging Economies, OECD, Paris. Available at: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-energy-use-for-sustainable-development.htm> (accessed 01 February 2022).